

mysticus, quia sub involucris est occultus. In exemplum affertur sequens Exod. XII, 46, textus: *Nec os illius confringetis*, qui sensu litterali de agno paschali intelligitur et in sensu mystico seu spirituali applicatur Christo in cruce pendenti, ut narrat Joan. XIX, 36.

Dicitur etiam typicus, quia res sensu litterali expressa est typus seu imago rei in sensu mystico intelligendæ.

Sensus mysticus triplex est, videlicet allegoricus, anagogicus et tropologicus.

Allegoricus dicitur, quando verba, præter sensum litteralem, significant aliquid pertinens ad fidem vel ad Ecclesiam militantem; exemplum citat Apostolus, Gal. IV, ubi loquens de duobus filiis Abrahæ, quorum unus erat de ancilla et alter de libera, ait, *ÿ. 24: Quæ sunt per allegoriam dicta: Hæc enim sunt duo Testamenta.*

Anagogicus est, a verbo ἀναγειν, quando ea quæ mystice designantur, ad vitam æternam referuntur, v. g., Ps. XCIV, 11: *Juravi in ira mea: Si introibunt in requiem meam*: in sensu naturali, agitur de terra promissa; et in sensu mystico, de regno cœlorum, ut ait B. Paulus, Hebr. IV, 3 et seq.

Tropologicus, a vocibus Græcis τροπος, *mos*, et λογος, *sermo*, sic vocatur, quando res litteraliter expressæ significant in sensu mystico aliquid agendum vel omittendum; v. g., Deut. XXV, 4: *Non ligabis os bovis terentis in area fruges tuas*: hæc verba, in sensu mystico, significant Evangelii præcones alimoniam sibi necessariam ab iis quibus prædicant accipere posse, ut affirmat Apostolus, I Cor. IX, 9 et seq.

Omnes sensus supra recensiti exprimuntur in disticho sequenti:

Littera gesta docet, quid credas allegoria,
Moralis quid agas, quo tendas anagogia.

Quatuor reperiuntur in sola voce Jerusalem, quæ litteraliter urbem, allegorice Ecclesiam militantem, anagogice patriam cœlestem et tropologice animam fidelem significat.

Distinguuntur insuper sensus parabolicus et sensus accommodatitius. Parabola est oratio a similitudine deducta: an sensus parabolicus sit metaphoricus vel litteralis proprius, non convenitur inter doctos: probabile est ad litteralem proprium revocandum esse; parabola enim est similitudo: similitudo autem in sensu litterali proprio accipienda est, saltem ordinarie. Ergo.

Sensus *accommodatitius* in eo consistit, quod verba aut facta Scripturæ, propter aliquam similitudinem, accommodentur ad aliquid quod non significant nec significare debent: non est igitur proprie sensus Scripturæ, cum Spiritus sanctus illum non intenderit, neque litteraliter, neque mystice, sed productio est ingenii humani. Itaque nihil unquam probare potest: eo tamen ad fovendam pietatem et in rebus honestis uti licet, ut patet exemplo Ecclesiæ, quæ plures Scripturæ textus in officiis suis B. Mariæ Virginii aliisque sanctis accommodat.

Alius est sensus seu interpretandi modus apud Judæos usitatus, superstitionis, vanitatis et nugarum plenus, qui vocatur *cabala*, a voce Hebraica idem significante ac *receptio*, cujus correlativum est *traditio*. Tres illius numerantur species: prima continet mysticam Scripturæ expositionem ore traditam, quam dicunt a Deo Moysi in monte Sinai fuisse datam, ea conditione ut illam scriptis non consignaret; secunda, quæ est recentiorum Judæorum, præ tendit se verba Scripturæ, litteras, puncta et accentus commutando, resolvendo, transponendo, vel in figuras disponendo, varios sensus mysticos et propheticos detegere; tertia, nomina Dei secreta eorumque virtutes occultas ad faciendâ præstigia idoneas explicat, dicuntque Christum ope hujusce artis miracula sua patrasse. Vide Huet, *Démonst. Évang.*, prop. 9; *Vence*, 4e *Disc. sur Esdras*.

Nullus dubitat quin in omnibus Scripturis admittendus sit sensus litteralis proprius et sæpe metaphoricus, qui est aliorum sensuum basis et fundamentum: sed Protestantes varios profitentur errores circa diversos Scripturæ sensus, et in primis, 1° nunquam plures dari sensus litterales in

eodem loco; 2° solum admittendum esse sensum litteralem, et mysticum seu spirituales prorsus respuendum; 3° Scripturas per se claras esse et omnibus apertas; 4° per solam rationem aut per Spiritus sancti instinctum unicuique infusum interpretandas esse. Hos errores per sequentes refellemus propositiones, quibus corollaria subjungemus.

PROPOSITIO PRIMA.

Plures in eodem textu aliquando reperiuntur sensus litterales.

Prob. 1° auctoritate Patrum qui in studio Scripturarum erant versatissimi, et sæpe plures agnoverunt sensus litterales in uno textu; 2° suffragio multorum theologorum et Scripturæ sacræ interpretum, qui hanc sententiam expresse docuerunt, ut S. Th., Melchior Canus, Bellarminus, *Tournely*, Bonfrerius, Serarius, etc. 3° Constat plures sensus spirituales iisdem verbis simul insinuari; cur Spiritus sanctus plures sensus litterales simul etiam exprimere non posset? Nec dici potest eum in errorem sic nos deducere; quia intendit ut diversi sensus detegantur, non vero ut decipiamur: impie ergo illi textus plures sensus habentes æquivocis Sibyllarum oraculis compararentur. Non negamus tamen unum sensum in eo casu esse præstantem, et solum communiter vim habere probandi adversus hæreticos; alios vero sensus ad nutriendam pietatem potissimum valere. In exemplum Scripturæ plures sensus litterales simul habentis, iste affertur textus, Ps. II, 7: *Dominus dixit ad me: Filius meus es tu; ego hodie genui te*; qui, teste Apostolo, Hebr. v, 5, et in Act. XIII, 33, intelligitur de æterna generatione Verbi, de temporali nativitate Christi et de ejus resurrectione.

Valent procul dubio probationes ex sensu litterali, sive proprio, sive metaphorico, deductæ, siquidem certum est Spiritum sanctum hunc sensum intendisse, auctores sacros inspirando; alioquin nulla adhiberi posset probatio ex Scriptura sacra deprompta.

PROPOSITIO SECUNDA.

Præter sensum litteralem, in multis Scripturæ locis admittendus est sensus mysticus.

Prob. Scriptura, auctoritate Ecclesiæ et traditionis.

1° *Scriptura sacra.* I Cor. x, 11, B. Paulus, loquens de Veteri Testamento, ait: *Hæc autem omnia in figura continebant illis.* Christus et Apostoli sæpe citant Scripturam in sensu mystico, v. g.: *Sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto, ita exaltari oportet Filium hominis*, Joan. III, 14; *Os non comminuetis ex eo*, ibid. XIX, 36; *Non alligabis os bovis triturantis*, I Cor. IX, 9: sic in multis aliis locis. Ergo 1°.

2° *Auctoritate Ecclesiæ et traditionis.* Sæpissime enim Ecclesia in conciliis, et Patres in suis operibus, Scripturam in sensu mystico et prophetico allegarunt, ut nemo negare potest: sic omnes interpretes catholici et plures etiam hæretici, ut Grotius, *Walton*, etc.

Frequentior est ille sensus in Veteri Testamento, quod fuit velut symbolum futurorum eventuum, juxta verba Apostoli modo citata, et tamen quandoque reperitur in Novo: sic resurrectio Christi est figura resurrectionis nostræ, I Cor. xv, 12 et seq.; navicula Petri figura Ecclesiæ; piscatio miraculosa figura conversionis animarum, etc.

Sensus mysticus certo constans tam validum subministrat argumentum quam sensus litteralis, cum a Spiritu sancto æqualiter fuerit intentus. Unde Christus et Apostoli eum sæpe adhibuerunt, ut supra diximus.

Hinc patet quam ingens existat discrimen inter libros sacros multiplices sensus simul continentes, semper veros, puros, odorem virtutis spirantes, et libros profanos sæpe vacuos, omni sensu destitutos, et multis erroribus refertos.

PROPOSITIO TERTIA.

Scriptura sacra non est per se in omnibus clara, sed in multis obscura.

Prob. Scriptura sacra, testimoniis Patrum, et ratione.

1° *Scriptura sacra.* II Petr. III, 15: *Frater noster Paulus*

secundum datam sibi sapientiam scripsit vobis, sicut et in omnibus epistolis, loquens in eis de his, in quibus sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti et instabiles depravant, sicut et cæteras Scripturas, ad suam ipsorum perditionem. Ergo 1°.

2° *Testimoniis Patrum*, qui omnes et in innumeris locis vocant Scripturas profundas, obscuras, difficiles, librum signatum, thesaurum sapientiæ absconditum, abyssum quæstionum, mare profundum, etc. Unde S. Aug. de Genes. ad litt., l. 3, c. 4, 1 p. ait de Scriptura: « Sic loquitur ut altitudine superbos irideat, profunditate attentos terreat, veritate magnos pascat, affabilitate parvulos nutriat. » Et in lib. 2 de Doctrina Christiana, cap. 6: « Multis et multiplicibus obscuritatibus et ambiguitatibus decipiuntur, qui temere legunt (Scripturam), aliud pro alio sentientes. » Ergo 2°.

3° *Ratione.* 1° Sæpe Scriptura sacra continet prophetias et mysteria captum humanum longe superantia; frequenter utitur tropis, metaphoris, allegoriis aliisque figuris quibus altissimæ veritates involvuntur: in ea reperiuntur Hebraismi, Græcismi aliæque locutiones intellectu difficiles, etc. Quis autem dicere potest librum hujusmodi difficultatibus plenum, per se clarum et omnibus apertum esse? 2° Innumeri doctissimi viri per totam vitam suam interpretationi Scripturæ sacræ sedulam dederunt operam, et in assignando vero sensu multorum textuum non nisi probabilitatem obtinere potuerunt, ut ipsi fatentur: numquid simplices fideles clare intelligent quæ doctissimi viri dilucidare nequiverunt? 3° Protestantes, claram et omnibus apertam esse Scripturam profitentes, sibi consentire nequeunt; in varias et sibi contradictorias quotidie abeunt sententias, etiam circa textus qui clariores videntur. Ergo 3°, etc. Aliunde, etc. Ergo. Vide quæ diximus in tractatu *de vera Ecclesia.*

Non tamen inferendum est, ut Protestantes immerito nobis objiciunt, Spiritum sanctum non clare locutum esse; obscuritas enim Scripturæ non ex defectu Spiritus sancti provenit, sed ex parte mentis nostræ quæ diversos sensus

in Scriptura certe contentos clare non videt, præ sua imbecillitate: unde regula vivente, privilegio infallibilitatis donata, maxime indigemus, et controversiæ fidei alia via dirimi nequeunt, ut in tractatu *de vera Ecclesia fuse ostendimus.*

COROLLARIUM PRIMUM.

Sola igitur Ecclesia catholica, seu auctoritas a Christo in Ecclesia constituta, infallibilis est Scripturæ sacræ interpretis: abunde constat ex dictis in tractatu *de vera Ecclesia.*

COROLLARIUM SECUNDUM.

Procul ergo rejicienda est nova *exegesis* a doctoribus *Semler, Teller, Michaelis, Westein, Ernesti, Morus, Dacderlein, Bengel, etc.*, in Germania versus finem ultimi sæculi excogitata, et nunc inter Protestantes hujus regionis valde communis, teste *de Starck*; in eo quippe consistit ut mysteria in Scripturis expressa, prophetiæ et miracula sensu naturali intelligantur, atque dicatur auctores quos vocamus sacros sic locutos fuisse ut captui populorum, usibus tunc receptis et circumstantiis in quibus versabantur sese accommodarent, sed nihil proprie supernaturale dixisse, nec fecisse. Hoc systemate admissio, evidenter patet totam religionem Christianam ad purum reduci *naturalismum* vel *rationalismum*. Talis modus Scripturam interpretandi vel potius evertendi sufficienter confutatus est in decursu tractatum *de vera Religione* et *de vera Ecclesia*. Etenim nemo non videt eum esse impium, omnis religionis revelatæ subversivum, universæ traditioni contrarium, Christo et Apostolis, quos facit impostores, injuriosum, absurdum et contradictionibus plenum: in ea quippe hypothese, Christus et Apostoli duplicem docuissent doctrinam, unam externam, ritus sensibiles, facta historica, prophetiarum et miraculorum simulacra complectentem, erudiendis hominibus secundum carnem viventibus eisque ad sanctitatem ducendis destinatam; et aliam internam, sub his involucribus latitantem, quæ spiritalibus plene sufficit. Sed 1° quo fundamento nitatur hæc distinctio, non dicitur. 2° Facta quæ narrantur sunt vera,

vel falsa : si sint vera, ab eruditis sicut a rudibus admitti debent, et divinam esse religionem Christianam demonstrant; si vero falsa sint, nulli proponi possunt ut vera.

3° Asseritur Christum et Apostolos singularem hunc loquendi modum usurpavisse, ut ingenio et opinionibus hominum sese accommodarent, et tamen constat eos scandalizasse Judæos, gentilibus stultos visos fuisse, etc.

Satius esset principia certitudinis historicæ conculcare, et facta quæ in Bibliis narrantur fabulis assimilare, quam ea sic absurde interpretari : sic ratiocinatur *Mawillon* apud *de Starck*.

§ IV. — De regulis in assignando sensu genuino Scripturarum sacrarum sequendis.

Ante omnia standum est decreto concilii Trid., sess. 4, de Editione et Usu sacrarum librorum sic se habente : Ad « coercenda petulantia ingenia decernit (sancta synodus) ut nemo suæ prudentiæ innixus, in rebus fidei et » morum ad ædificationem doctrinæ Christianæ pertinentium, sacram Scripturam ad suos sensus contorquens, » contra eum sensum quem tenuit et tenet sancta mater » Ecclesia, cujus est judicare de vero sensu et interpretatione Scripturarum sanctarum, aut etiam contra unanimum consensus Patrum, ipsam Scripturam sacram » interpretari audeat. » Quisquis ergo verum Scripturæ vel alicujus textus sensum exquirat, ad Ecclesiæ interpretationem et Patrum traditionem attendere debet; ab eorum doctrina, sensu et praxi nunquam recedere licet; superni Spiritus assistentia simplici corde invocanda est, et eo spiritu quo facta est legenda est Scriptura.

At, ubi non habetur Ecclesiæ sententia, nec unanimis Patrum traditio, quid agendum est ut genuinus Scripturæ sensus feliciter obtineatur? Ad communia recurrendum est adminicula quæ in interpretandis aliis libris adhiberi solent. Præcipua sunt :

1° Sensu naturali et obvio semper accipiantur verba; nisi aliquid clare ostendat ea sensu metaphorico vel mystico intelligenda esse.

2° Loquendi modus apud scriptores sacros usitatus et unicuique auctori specialis sedulo attendatur, ut tropi aliæque figuræ recte noscantur; tunc comperietur, v. g., *nudum* significare tunicam superiori exutum : *inebriatum*, hominem qui bene bibit; *benedicere*, aliquando per antiphrasim maledicere, etc.

3° Antecedentia et consequentia attente conferenda sunt cum textu cujus investigatur sensus, sæpe plura legenda sunt capita, et melius totus liber strictæ analysi subiicitur : post Ecclesiæ et traditionis interpretationem, hæc regula securior est ut verus sensus litteralis detegatur; sed in Psalmis et in multis Prophetarum locis adhiberi non potest, quia auctor sacer sæpe ab una re ad aliam, a figura ad figuratum subito transit, et nullus videtur esse nexus.

4° Sedulo advertatur scopus auctoris, tum in ipso libro conscribendo, tum in singulis partibus ad scopum generalem plus minusve directe tendentibus : frequenter accidit ut quædam prima fronte obscura, habita ratione scopi fiant clara. Sic B. Paulus, II Cor. XI et XII, se vanis laudibus extollere videtur, dum suam tantum commendat auctoritatem.

5° Sciendum est quis loquatur in textu : an Deus, an angelus, an homo, et quis homo; an ex parte Dei, an propria auctoritate; an auctor ipse, an vero alterius verba narret, etc. Unde, *ut jam monuimus*, quæcumque narrantur in Scriptura sacra non sunt bona, nec laudanda; sed infallibiliter referuntur. Hoc intellecto et in mente posito, plurimæ evanescent difficultates, quia non personæ quarum fit mentio in Scriptura vindicandæ sunt ab errore, a mendacio, vel ab aliis culpis; sed solius auctoris sacri veracitas defenditur.

6° Ut sensus nonnullarum vocum et locutionum tutius obtineatur, conferendi sunt secum textus similes; tum ejusdem auctoris, tum aliorum librorum, sive ejusdem, sive utriusque Testamenti. Assidua igitur lectio et meditatio totius Scripturæ sacræ optima est via ad rectam ejus intelligentiam perveniendi.

7° Juvat et sæpe necesse est comparare editiones cum editionibus, versiones cum aliis versionibus, vel cum ipsis textibus, ut vera habeatur lectio; et tunc sensus illius investigabitur. Utendum est cum sapientia et gravitate arte critica et grammatica: ad principia linguarum Latinæ, Græcæ, Hebraicæ; ad regulas poesis, historiæ, geographiæ, chronologiæ, archeologiæ, etc., sæpe recurrendum est. Quis ergo adhuc dicere audebit Scripturam esse claram et omnium captui proportionatam? Multi doctissimi viri per totam vitam in ea interpretanda die noctuque desudaverunt, ingentia atque celeberrima scripserunt opera, et tamen multa reliquerunt dubia nondum soluta.

§ V. — De variis Scripturæ sacræ editionibus.

Nullus unquam fuit liber qui in tot versus fuerit idioma, et tot vicibus transcriptus vel impressus fuerit. Dicemus tantum breviter, 1° de textibus originariis, 2° de versionibus Græcis, 3° de versionibus Latinis, 4° de versionibus in lingua vulgari.

Punctum primum. — De originariis Scripturæ sacræ textibus.

Non agitur de primis auctorum manuscriptis, certum est quippe ea nullibi nunc ostendi; verum petitur quo idiomate usi fuerint auctores sacri.

Populus Israeliticus, a cognomento Jacob quem Deus vocari Israel voluerat, Gen. xxxii, 28, sic dictus, nominabatur etiam Hebræus, sive a patriarcha Heber, Gen. x, 21, ut plures dicunt; sive, ut communius a verbo idem significante ac transiens, vel *de trans*, quia de trans Jordanem venerant in terram Chanaan. Hinc lingua eorum dicta est Hebraica.

Certum est ante confusionem Babylonicam unicam existisse linguam in terra, Gen. xi, 1; sed, Deo jubente, *confusum est labium universæ terræ*, ꝑ. 9, et innumera pullulaverunt linguæ.

An prima lingua omnino perierit, an vero in familia Patriarcharum perseveraverit et adhuc saltem quoad præci-

puos characteres existat, examinant docti et sibi consentire nequeunt.

Quidquid sit, constat libros sacros, ante captivitatem Babylonicam exaratos in lingua Hebraica, quæ toto hoc tempore fuit vernacula, scriptos fuisse. Durante longa captivitate Babylonica, Hebræi usi sunt lingua Chaldaica: unde libri hoc tempore et deinceps scripti, in ea lingua confecti sunt, exceptis Sapientiæ et duobus Machabæorum libris qui Græce conscripti sunt, ut communiter judicant docti. Decursu temporum, characteres Chaldaici characteribus Hebraicis probabiliter substituti fuerunt, ita ut antiquiores libri sacri in his litteris tantum existerint, excepto Pentateucho Samaritano recenter invento, antiquis constanti characteribus, qui reputantur veteres Hebraici. Alii tamen contendunt characteres nunc existentes ipsos esse quibus Moyses aliique auctores antiqui ante captivitatem Babylonicam usi sunt. Vide *Bible de Vence*, t. 17, *Dissertation sur Esdras*, et idem, t. 1. *Dissert. sur la première langue*.

A. S. Hieronymo ad sæculum æræ nostræ decimum, ignoratur præcise quo tempore inventa sunt, *puncta massorethica*, quæ pro vocalibus ponuntur et sensus consonantium determinant: dicuntur *massorethica a Massora*, quæ est traditio doctrinam criticam rabbinorum circa lectionem textus sacri continens. Eorum inventio tribuitur rabbinis famosæ scholæ Tiberiensis, in septimo vel in octavo sæculo.

Corpus totius doctrinæ rabbinorum vocatur *Thalmud*, id est *doctrina*, et complectitur textum sacrum, divinas et humanas traditiones, doctorum responsiones, commentaria, et innumeras casuum conscientiæ decisiones: duas habet partes, quarum prima dicitur *Misna* et melius *Mischna*, id est *secunda lex*, et secunda vocatur *Gemara*, quæ vox significat *supplementum*. Prior purum habet textum Scripturæ ac traditionis, et dicitur divina; posterior diversas continet explicationes, et longe minoris est auctoritatis.

Duplex existit Thalmud: unum a rabbinis scholæ Hierosolymitanæ versus annum 300 æræ nostræ scriptum; et

alterum a rabbinis celebrioris scholæ Babyloniæ existentis, circa annum 500 collectum, priori multo perfectius, et dicitur Babylonicum : undecim voluminibus *in-fo* constat; simpliciter vocatur Thalmud, dum alterum non citatur sine addito *Hierosolymitanum*. Utrumque multis repletur fabulis, nugis, blasphemis, et nihilominus continet traditiones non mediocris utilitatis. Vide opus mensuale inscriptum : *Annales de philosophie chrétienne*, t. 3, n. 14 et 15.

Post captivitatem Babylonicam, populus Israeliticus, lingua Chaldaica utens, linguam Hebraicam non intelligebat. Idcirco doctores Scripturam publice legentes, eam Chaldaice explicabant, ut ab omnibus intelligeretur. Quidam decursu temporis has explicationes scripserunt, hinc nata est paraphrasis Chaldaica, quam Judæi vocant *Targum*, a voce Chaldaica idem significante ac *explicatio*. Triplex est *Targum*, unum in legem ab *Onkelos* quadraginta circiter annis ante Christum exaratum; alterum in Prophetas, a Jonathan eodem ferme tempore scriptum; et tertium in libros hagiographos, vulgo attributum Josepho, cujus cognomentum Cæcus vel Luscus, et in quarto sæculo tantum existenti. Hagiographi sunt libri sacri a lege Moysis et a Prophetis distincti : sic vocantur, quia res in eis contentæ a Deo præcise non fuerunt revelatæ, sed afflante Spiritu Dei scriptæ sunt.

Quidam arbitrati sunt Evangelium secundum Marcum et Epistolam ad Romanos fuisse primum in lingua Latina; sed communissime tenetur hos libros, sicut cæteros Novi Testamenti, scriptos esse in lingua Græca, quæ tunc erat communis et nobilissima. Excipitur tamen Evangelium secundum Matth. quod probabilius in idiomate Hebraico-Chaldaico, tunc vulgari apud Judæos, scriptum fuit. Plurimi adjiciunt Epistolam ad Hebræos, quod alii multi negant. Res igitur est dubia.

Queritur 1° a quo facta fuerit Scripturæ sacræ divisio per capita et versiculos.

R. 1° Certum est hanc divisionem non semper existisse ac proinde non esse divinam. Imo Pentateuchus unicus

erat liber in quinquaginta quatuor partes sectus, juxta numerum sabbatorum in anno lunari ordinario, quia una pars publice legebatur in synagogis die sabbati, et sic integer liber per singulos annos.

Duo priores libri Regum unum, et duo posteriores alterum efficiebant librum. Similiter et duo Paralipomenon sub unico nomine libri *Chronicorum* erant inscripti.

2° Quædam pariter erat divisio in libris Novi Testamenti ut in cæteribus Christianorum commodius legerentur, sed non similis divisioni nunc exstanti.

3° Divisio librorum utriusque Testamenti per capita tribuitur cardinali Hugoni a S. Charo, religioso dominicano, anno 1263 vita functo, qui, jussu capituli totius ordinis, a multis religiosis adjutus, ingens composuit opus cui titulus *Correctorium Bibliorum*, et aliud opus dictum *Concordantia Bibliorum*, quæ fuit origo et forma aliarum Concordantiarum nunc existentium et perfectiorum. Ut loca facilius invenirentur, tota Scriptura divisa est per capita.

4° Versiculorum inventio diu attributa est Roberto Stephano, celebri typographo, qui obiit anno 1559; nunc ostenditur illorum usum antiquiorem esse et in Bibliis ante Roberti Biblia impressis reperiri; *Biog. univ.*, t. 13.

5° Non est dubium quin partitio Scripturæ in libros, et librorum in capita et in versiculos valde sit utilis, ut ope Concordantiarum statim inveniantur loca desiderata; sed cum facta fuerit a privatis, nullius est auctoritatis, et ideo, si intelligentiæ alicujus textus nocere videatur, deseri potest. Sic interpretes ultimum caput Deuteronomii referunt ad librum Josue; sic in Act. Apost. xx, quædam verba versiculi 34 ad versiculum præcedentem evidenter referenda sunt.

Queritur 2° an constet nos habere genuinos scriptorum sacrorum textus.

R. Quando, arte typographica inventa, textus Hebræus omnibus fuit obvius, nonnulli arbitrati sunt illum a Judæis fuisse adulteratum, quia varias deprehendebant discrepantias inter textum et versiones.

Post severum manuscriptorum examen evidentissime

constitit Judæos volumen sacrum ab omni mutilatione servasse integrum. *Michaelis*, P. *Houbigant*, *Kennicott*, presbyter Anglicanus, aliique in lingua Hebraica peritissimi ad hunc scopum tendentes, multum allaboraverunt. Ex omnibus celebrior citatur Joannes Bernardus *de Rossi*, Parmensis, qui 680 sibi procuravit manuscripta Hebraica. Comparatione summa cum attentione facta, remansit inconcussum discrepationes observatas esse duntaxat accidentales, et substantiam factorum aut doctrinæ nullibi attingere.

Unde doctissimus *Wiseman*, *Discours*, etc., *introduc.*, p. xxxi : « Le réformateur, et, à vrai dire, le fondateur » de la critique sacrée est J.-J. Griesbach ; c'est lui qui » en a établi les principes régulateurs. Au moyen d'une » recherche longue et laborieuse, il s'assura que tous les » manuscrits connus peuvent se diviser en trois classes » auxquelles il a donné le nom de *Recensions*, parce qu'il » suppose qu'elles sont le produit d'éditions corrigées sur » le texte dans différents pays ; c'est pourquoi il leur donne » le titre de *Recensions* d'Alexandrie, de l'Occident et de » Byzance. Tout manuscrit connu appartient à l'une de » ces classes, et quoiqu'il puisse accidentellement s'écarter » du type commun, il s'y rapporte quant à son ensemble. » Scholz a enchéri sur Griesbach : après avoir voyagé dans » toute l'Europe et dans tout l'Orient pour vérifier des » manuscrits, il a publié en 1830 une édition critique » dans laquelle il réduit les familles à deux, et rend ainsi » encore plus facile l'application du principe du savant » critique qui l'a précédé. Ainsi l'on peut dire que la » science critique a non-seulement renversé toute objection tirée des documents que nous possédions déjà, » mais qu'elle nous a donné une entière sécurité contre » tout ce qui pourrait encore être découvert. »

Punctum secundum. — *De versionibus Græcis.*

Prima et celebrior versio Græca ea est quæ dicitur Septuaginta interpretum, cujus historia sic narratur ab Aristeo, in speciali de hoc facto opere Græce scripto, in quo

se exhibet velut unum e custodibus corporis Ptolomæi Philadelphi, regis Ægypti, versus annum 250 ante Christum. Ptolemæus, locupletissimam volens instruere bibliothecam Alexandria, cum didicisset a Demetrio Phalereo, bibliothecæ præfecto, existere apud Judæos libros in lingua Hebraica scriptos, quos in Græcam versos haberi expediret, misit legatos, inter quos erat ipse Aristeus, ad summum pontificem Eleazarum cum muneribus magni pretii : legati petierunt et obtinuerunt exemplar Scripturarum et septuaginta duos interpretes linguæ Hebraicæ et Græcæ peritissimos, sex ex singulis tribubus. Hi in insula Pharos collocati, ut minus essent distracti, famosissimam, intra septuaginta et duos dies, confecerunt versionem Græcam quæ appellatur Septuaginta interpretum, et postea semper fuit in usu apud Judæos linguam Hebraicam ignorantes, ac deinde apud Christianos.

Juxta Philonem, S. Justinum, S. Epiphanium et alios, septuaginta duo interpretes in septuaginta duobus vel saltem in triginta sex cellulis inclusi, separatim scripserunt, et tamen, speciali Dei assistentia, eodem tempore et eodem modo versionem suam confecerunt.

Tota hæc historia valde est incerta, et saltem in multis communiter habetur ut fabulosa : cæterorum narrationes fundantur in testimonio Aristei, cujus liber nullos authenticitatis et veracitatis præ se fert characteres. Apud eruditos nunc constat versionem sub nomine Septuaginta interpretum cognitam, opus esse variorum auctorum qui diversos Scripturæ sacræ libros diversis temporibus vertunt, prout judicabant eos utiles Judæis apud Græcos habitantibus et linguam Hebraicam ignorantibus.

Quidquid sit de auctore, tempore et origine illius versionis, certum est illam ante Christum exstitisse et magnæ auctoritatis jam fuisse ; Apostoli enim sæpe veteres Scripturas ex illa citant, ea nascentes ecclesiæ ubique utebantur, et ecclesia Græca aliam in suis officiis ac in conciliis nunquam adhibuit.

Plures aliæ versiones Græcæ ab apostatis et judaizantibus factæ sunt in odium versionis Septuaginta : 1° ab

Aquila, Pontico, qui ex gentili Christianus, deinde factus est Judæus : scripsit sub Adriano imperatore, circa annum Christi 130. 2^a est Theodotionis, primum Christiani, deinde Marcionitæ, postea Judæi : anno circiter 180 in lucem edita est, sub Marco Aurelio vel sub Commod. 3^{am} confecit Symmachus, Samaritanus, ex Christiano Ebionita factus, circa annum 200. Duæ aliæ casu reperte sunt, una in urbe Jericho, anno 212, et altera Nicopoli, anno 230 ; quæ cum sint ignoti auctoris, simpliciter dictæ sunt 5^a et 6^a versio.

Origenes quatuor priores versiones in unum volumen per quatuor columnas distributum incomparabili labore collegit, quod vocavit *Tetrapla*, id est, scripta in quatuor partes. Novam hujus operis dedit editionem in qua inscripsit in una columna textum Hebraicum in litteris Hebraicis, et in altera columna eundem textum Hebraicum in litteris Græcis, cum quatuor prædictis versionibus ; sicque habuit *Hexapla* : postea duas versiones recenter inventas adjecit, et fecit *Octapla*.

Quædam tantum præstantis illius operis supersunt fragmenta, et versio Septuaginta sola remansit integra.

Ad instar Origenis, magna in ultimis temporibus confecta sunt opera dicta *Polyglottæ*, id est, scripta multarum linguarum. 1^a est cardinalis *Ximenes*, et dicitur Complutensis : prodiit anno 1515. 2^a favore Philippi II, Hispaniarum regis, impressa est Antuerpiæ, anno 1572. 3^a curis *Legay*, advocati Parisiensis, confecta, anno 1645 prodiit in 10 vol. in-f^o et septeno idiomate. 4^a Londini impressa, anno 1657, curante Walton, episcopo Anglicano, 6 vol. in-f^o et 8 vol. cum Dictionario *Castel*. Præcedenti inferior est quoad formam et artem typographicam, sed quoad res contentas longe accuratior.

Punctum tertium.— *De versionibus Latinis.*

Infinita fuit interpretum Latinorum varietas, ut testatur S. Aug., de Doctrina Christiana, l. 2, c. 11, 1^a part ; una tamen inter alias prævaluit versio, quæ ideo dicta fuit *Vulgata* seu communis, et *Itala*, propter linguam Italiæ.

« In ipsis autem interpretationibus Itala præferatur, nam » est verborum tenacior cum perspicuitate sententiæ, » inquit S. Aug., ibid., cap. 13. Dicebatur etiam *Vetus*, quia omnium versionum Latinarum erat antiquissima ; et, ut communiter creditur, ab aliquo viro Apostolico confecta.

Numerus versionum magis ac magis in dies crescens, magnam inducebat confusionem : multum videbatur necessarium unam efficere perfectam, quæ omnium locum teneret. S. Hieronymus, votis amicorum cedens, opus suscepit : *Vetus Testamentum* summa cum diligentia ex textu Hebræo in Latinum sermonem convertit, codices Græcos Novi Testamenti jussu summi pontificis Damasi secum contulit, emendavit et in integrum statum restituit.

Hinc nata est *Vulgata* nostra, quæ coalescit partim ex antiqua versione Itala, partim ex S. Hieronymi interpretatione. Ad versionem Italam pertinent libri Sapientiæ, Ecclesiastici, Machabæorum, Psalmorum, Baruch, epistola Jeremiæ et totum Novum Testamentum. Alii libri ex versione S. Hieronymi deprompti sunt, et, licet textui Hebræo ordinarie conformes, aliquando tamen ex Septuaginta conversi sunt, ut collatione textuum patet.

Hæc igitur versio sic confecta, et vocata simpliciter *Vulgata*, multis diceriis primum obnoxia, a sæculo septimo in tota Ecclesia Latina usu communi recepta est : concilium Trid., sess. 4, decreto de *Editione et Usu librorum sacrorum*, eam sequentibus verbis declaravit authenticam : « Eadem sacrosancta synodus, considerans non » parum utilitatis accedere posse Ecclesiæ Dei, si ex omnibus Latinis editionibus quæ circumferuntur sacrorum » librorum, quænam pro authentica habenda sit innotescat, statuit et declarat ut hæc ipsa *vetus et Vulgata* » editio quæ longo tot sæculorum usu in ipsa Ecclesia » probata est, in publicis lectionibus, disputationibus, » prædicationibus et expositionibus, pro authentica habetur, et ut nemo illam rejicere quovis prætextu » deat vel præsumat. »

Quia *Vulgata* nostra ab Ecclesia Romana commendatur et a concilio Trid. fuit approbata, plerique Protestantes